

Wat God verbond, kan de rechter scheiden

Scheiden naar islamitisch recht is voor een moslima heel lastig als de man niet meewerkt. Shirin Musa lukte het. Rechtspraak met ballen, zegt haar advocaat.

Door onze redacteurs
**SHEILA KAMERMAN en
DANIELLE PINEDO**

ROTTERDAM, 5 MAART. Gescheiden voor de burgerlijke stand en toch gevangen in het huwelijk met de ex-partner – het komt voor. De Nederlands-Pakistaanse Shirin Musa (33) bevocht in december via de rechter haar vrijheid. Veertien maanden na de ontbinding van haar burgerlijk huwelijk dwong zij haar ex-man mee te werken aan de ontbinding van hun in Nederland gesloten huwelijk naar islamitisch recht. Als eerste moslima in Nederland.

Dat haar man een *talaq* (islamitische echtscheiding, letterlijk: verstoting) tegenhield, was volgens de rechter een onrechtmatige daad. Voor iedere dag dat hij een islamitische echtscheiding in de weg stond, moest de man 250 euro betalen, met een maximum van 10.000 euro. Hij werkte meteen mee.

Tijdens de zitting maakte de vrouw volgens de rechter aanmerkelijk dat zij grote hinder ondervond van de weigering van haar ex-man. Zij kon niet trouwen met een andere man. In Pakistan (maar ook in verschillende andere islamitische landen) zou zij bij contact met andere mannen voor een overspelige vrouw doorgaan – daar staan straffen op als steniging of de galg. En de islamitische gemeenschap zou eventuele kinderen aanmerken als onwettig. Voor de man waren de consequenties overigens nihil: hij kon in Pakistan een nieuwe relatie aangaan. Pakistaanse mannen kunnen meerdere vrouwen huwen.

Vrouwen in moslimlanden zijn meestal in het nadeel bij echtscheidingen. Dat geldt vaak ook voor moslima's in Nederland. „Islamitische landen gaan er doorgaans van uit dat hun recht van toepassing is op hun onderdanen in het buitenland”, zegt Leila Jordens-Cotran, die op Marokkaans familierecht en de conflicten met het Nederlandse recht promoveerde. „Om los te komen van hun huwelijk, zijn deze vrouwen erbij gebaat als hun man instemt met een talaq. De autoriteiten in het land van herkomst erkennen deze gedwongen verstoting zonder problemen. Bovendien is de scheiding geldig naar islamitisch recht.”

Het islamitische huwelijk van moslims in Nederland kent drie varianten. Het kan een aparte ceremonie zijn in Nederland, zoals in het geval van de Pakistaanse vrouw, met een imam, verschillende getuigen en familie. Het kan deel uitmaken van het burgerlijk huwelijk. En het kan in het (islamitische) land van herkomst worden gesloten. Zo'n huwelijk is wel al twee keer eerder ontbonden door de Nederlandse rechter. In 1989 en in 1998 heeft een Marokkaanse vrouw haar echtgenoot via een kort geding gedwongen in te stemmen met een echtscheiding na een huwelijk dat was gesloten naar Marokkaans recht.

Een Nederlandse scheiding moet, hoe dan ook, in het land van herkomst worden erkend om rechtsgeldig te zijn, zegt Pauline Kruiniger van de Universiteit Maastricht. Ze doet promotieonderzoek naar de erkenning van islamitische echtscheidingen in Europa. Hoe moeilijk dat is, verschilt per land. Maar hoe dichter de scheiding tegen het recht van het land van herkomst aanleunt, hoe

Esther van Gelder

Ook na de scheiding bleef het huwelijk een gevangenis

Shirin Musa (33) vertelt het niet eens cynisch. Ze is niet het slachtoffer van een loverboy maar van een 'permitboy'. Haar man verliet haar zes maanden na het verkrijgen van zijn Nederlandse verblijfsvergunning. Haar ouders vertrouwden hem vanaf het begin niet. Ze was een veelbelovende studente rechten toen ze de jonge Pakistaan ontmoette, die met een beurs in Nederland studeerde. Al heel snel wilde hij trouwen. Shirin Musa zag een goed opgeleide, welbespraakte en moderne student. Ze vond hem leuk. Ze trouwden voor de Nederlandse wet in 2002 zodat hij in Nederland kon blijven. Shirin Musa bleef bij haar ouders wonen. Pas na het islamitisch huwelijk in 2005 gingen ze samenwonen. „Ik ben gelovig. Het is onderdeel van de Pakistaanse cultuur dat je pas gaat samenwonen als je huwelijk is ingezegend door de imam. Dan geef je een groot feest en vertrek je uit je ouderlijk huis, uitgezwaaid door je familie.” Toen begonnen het isolement, de vernedering en de wanhoop, zegt Shirin Musa. Ze hadden voor het huwelijk afgespro-

ken dat ze haar studie zou kunnen afmaken. Ze was gestopt in 2002 om te gaan werken zodat hij kon blijven. Hij frustreerde die afspraak. Als ze iets voor zichzelf kocht, kreeg ze kritiek. Ze mocht geen autorijlessen nemen. „Hij vond mij verwend. Zijn moeder in Pakistan had niks en ik kocht zomaar wat voor mezelf.” De schotel kwam op het balkon voor de ontvangst van Pakistaanse televisie en hij had liever niet dat ze naar Nederlandse zenders keek. Ze moest onderdanig en gehoorzaam zijn en goed voor hem koken. Hij vond dat ze dagelijks in de Koran moest lezen. „Mijn ouders kregen volledig gelijk.” En toch kwam zijn wens om te scheiden in 2008 onverwacht. Reden: ze was geen goede echtgenote. De scheiding naar Nederlands recht werd voltrokken, maar haar Pakistaanse ex-echtgenoot wilde niet instemmen met een islamitische scheiding. Ze moest het gevecht aangaan. „Mijn ouders, broers en zussen zijn altijd achter mij blijven staan. Dat geluk heeft niet elke vrouw in zo'n situatie. Zonder hen had ik het niet gered.”

groter de kans dat deze erkend wordt. „Dus als er een islamitisch huwelijk is gesloten, is het verstandig dat te ontbinden. Als er een burgerlijk huwelijk is gesloten met islamitische elementen, is het belangrijk dat de Nederlandse rechter dat ook bij de scheiding trekt om de kans op erkenning te vergroten.”

Een religieuze scheiding is niet alleen belangrijk om ongestoord in islamitische landen te verblijven. Het is vaak ook de eis van de islamitische gemeenschap of de familie in het land van herkomst en

in Nederland, zegt Kruiniger. „Een 'getrouwde' vrouw die met een andere man omgaat, maakt de familie te schande.”

Danusia Bialkowski, de advocaat van Musa, vertelt dat het „heel spannend” was of de rechter zich „bevoegd zou achten” uitspraak te doen over haar eis een religieuze scheiding af te dwingen. Shirin Musa voerde met succes aan dat haar mensenrechten als Nederlands burger, vastgelegd in het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens, werden geschonden. In het vonnis wordt verwezen naar

haar recht op een familieleven en een nieuw gezin. Bialowski noemt het „rechtspraak met ballen”.

Ter voorbereiding op de zaak bestudeerde Bialkowski een aantal zaken van joodse vrouwen die met behulp van de rechter een religieuze echtscheiding afdwongen. Voor Shirin Musa waren hun ervaringen een voorbeeld. „De joodse gemeenschap is veel verder met het vertalen van de joodse echtscheidingsregels naar Nederlands recht dan de islamitische”, zegt zij. Shirin Musa hoopt dat moslima's kunnen samenwerken met joodse

vrouwen.

Nederlands-joodse stellen trouwen vaak op huwelijksvoorwaarden waarin is vastgelegd dat de man zich niet tegen een religieuze echtscheiding zal verzetten, als het zover komt. Op straffe van een dwangsom, en in Israël zelfs gijzeling. Rabbinen steunen die overeenkomst. Shirin Musa zou willen dat het ook bij moslims gangbaar wordt om bij het huwelijk vast te leggen dat de vrouw het recht heeft op verstoting. „Zo'n bepaling zal veel ellende bij een islamitische echtscheiding voorkomen.”

Kruiniger, Jordens-Cotran en Bialkowski denken dat de zaak van Musa een voorbeeld kan zijn voor andere islamitische vrouwen. Het is onduidelijk hoeveel moslima's in zo'n positie zitten, maar het komt zeker voor in Nederland. Shirin Musa kent er wel een paar.

Shirin Musa zegt zich bevrijd te voelen sinds de uitspraak van de rechter. Zij hoopt dat andere 'geketende' moslimvrouwen moed putten uit het vonnis. „Want ook gescheiden moslimvrouwen verdienen een tweede kans in de liefde en op een *family life*.”

Joods geketend, en jaren blootgesteld aan spot

Esther van Gelder (63) is bij haar weten de eerste joodse vrouw ter wereld die haar man via de rechter dwong een *get* (scheidingsbrief) af te geven. Begin jaren zeventig trouwde ze 'onder de choepa', de huwelijksbaldakijn – een religieuze traditie die zij van huis uit heeft meegekregen. Maar al snel kwam zij tot de conclusie dat zij niet bij haar echtgenoot paste.

Wat Van Gelder toen overkwam, overkomt jaarlijks honderden joodse vrouwen over de hele wereld en naar schatting twintig in Nederland: hij weigerde het huwelijk te laten ontbinden via een rabbinale rechtbank. Daardoor bleven zij 'joods getrouwd'.

Dit recht van de man, beschreven in Deuteronomium 21:1, was oorspronkelijk bedoeld ter bescherming van de vrouw, zeggen rabbinen. 3.500 jaar geleden kon de man de vrouw wegsturen met niets en om niets. Met de invoering van de *get* werd er een derde partij bij betrokken.

Joodse vrouwen hebben nogal eens last van die oude beschermingsmaatregel. Want zonder *get* spelen zij overspel als zij een nieuwe relatie aangaan. Zouden uit die relatie kinderen worden geboren, dan zouden het *mamzeriem* (bastaards) zijn.

De schande van het verwekken van *mamzeriem* is groot in de joodse gemeenschap. Een *mamzer* mag alleen trouwen met een andere *mamzer* – een restrictie die generaties van kracht blijft. Van Gelder wilde haar kinderen dat leed besparen.

Drie jaar lang was zij een *agoena*, een geketende vrouw. Een zware tijd, zegt van Gelder, want achter haar rug werd zij bespot.

Pas toen haar man haar in 1989 een *get* had verleend – op straffe van een dwangsom van 5.000 gulden voor iedere keer dat de man werd opgeroepen – voelde zij zich een vrije vrouw.

„Ik raad geliefden met klem aan dit al bij het huwelijk vast te leggen”, zegt zij.

„Sommige mensen beschouwen dat als een teken van wantrouwen, maar het getuigt wat mij betreft van realisme.”

Shirin Musa Foto's NRC Handelsblad, Rien Zilvold